

Toplumla Çalışma Bağlamında Savunuculuk

Advocacy in the context of community practice

Mehmet BAŞÇILLAR^{1,*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi. – Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Malatya, Türkiye - ORCID: 0000-0002-0223-8050

Sosyal Çalışma Dergisi (2021) 5 (2), 90-101
Copyright © 2021 İZU

YAYIN BİLGİSİ	ÖZ
Yayın geçmişi: Gönderilen tarih: 28 Ekim 2021 Kabul tarihi: 19 Kasım 2021 Yayınlanma tarihi: 29 Aralık 2021	Savunuculuk, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve sosyal adaletin sağlanması için bireylerin karar alma süreçlerine dâhil edilmesini ve güç ilişkilerinin yeniden düzenlenmesini ifade etmektedir. Savunuculuk, toplumla çalışmanın önemli bir bileşeni konumundadır. Toplumla çalışmanın problem çözme, fiziksel ve sosyal çevrede değişimler meydana getirme, kurumsal kapasite geliştirme, iş birliğini sağlama ve güç ilişkilerini düzenleme gibi amaçlarına ulaşılmasında savunuculuk rolü işlevseldir. Kırılgan gruplar hizmet ve kaynaklara erişimde güçlükler yaşadığında, temel hak ve hürriyetleri ihlal edildiğinde, mevzuattaki boşluklar uygulamada güçlükler doğduğunda toplumla çalışma bağlamında savunuculuk faaliyetleri önem kazanmaktadır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde savunuculuk, toplumla çalışma bağlamında incelenmekte, savunuculuğun aşamalarına, stratejilerine ve çevrim içi savunuculuğa yer verilmektedir. İkinci bölümde sosyal hizmet eğitiminde savunuculuk konusu işlenmekte ve savunuculukta karşılaşılan güçlükler yer verilmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise malul sayılmayan gaziler vakası üzerinden savunuculuğun aşamaları irdelenmektedir. Çalışmanın savunuculuk faaliyetlerinde etkin sorumluluklar üstlenen sosyal hizmet uzmanları ile diğer profesyonellere yeni bakış açıları kazandıracakı değerlendirilmektedir.
Anahtar kelimeler: Savunuculuk Toplumla çalışma Key words: Advocacy Community practice	ABSTRACT Advocacy is the inclusion of marginalized groups in decision-making processes and the reorganization of power relations in order to increase the quality of life and to ensure social justice. Advocacy is an important component of working with the community. The advocacy role is functional in achieving the goals of working with the community, such as problem solving, bringing about changes in the physical and social environment, building institutional capacity, ensuring cooperation and regulating power relations. Advocacy activities gain importance in the context of working with the community when vulnerable groups experience difficulties in accessing services and resources, when their fundamental rights and freedoms are violated, and when gaps in legislation cause difficulties in practice. This study consists of three parts. In the first part, advocacy is examined in the context of working with the community, and the stages of advocacy, strategies and online advocacy are included. In the second part, the issue of advocacy in social work education is discussed and the difficulties encountered in advocacy are given. In the last part of the study, the steps of advocacy are examined through the case of veterans who are not considered disabled. It is considered that the study will bring new perspectives to social workers and other professionals who take active responsibilities in advocacy activities.

1. Giriş

Sosyal hizmet, müracaatçı gruplarının iyilik halinin ve sosyal işlevselliğin sağlanması ile insan haklarının hayata geçirilmesi noktasında birey, grup, aile ve toplumla çalışmalar yürütmektedir. Müracaatçıların seslerinin duyurulması ve görüşlerinin bilinir kılınarak karar alma süreçlerine dâhil olmasını sağlamak ise savunuculuğu ifade etmektedir (Dalrymple & Boylan, 2013). Savunuculuk, toplumla çalışmanın değerli bir ögesi konumundadır. Toplumla çalışma kapsamında sorun çözme, kapasite geliştirme, çevrede değişimler meydana getirme, iş birliğini sağlama, güç ilişkilerini düzenleme ve gelişim gibi amaçlara ulaşırken savunuculuk rolü işlevseldir.

Bu çalışmanın odağında yer alan toplumla çalışmanın üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanım bulunmamakta, kavram çeşitli modellerden oluşmaktadır. Toplumla çalışmanın önemli bir enstrümanı konumundaki savunuculuğu incelemeye önce

* Sorumlu yazar e-mail adresi: mehmetbascillar@gmail.com

toplumla çalışmayı oluşturan mozaik parçaları hakkında fikir edinmek yararlı görünmektedir. Literatürde toplumsal planlama, yerel kalkınma ve toplumsal aksiyon gibi kavramlar geçişken bir şekilde birbirlerinin yerine kullanılmaktadır (Zastrow, 2009). Bir topluluğunun kendisine yardım edebilme kapasitesinin geliştirilmesi yerel kalkınma; karşılaşılan sorunların çözümü için profesyonellerden destek alınması toplumsal planlama; değişimin hayata geçirilmesi için güç ilişkilerinin tartışmaya açılması toplumsal aksiyonu ifade etmektedir (Zastrow & Kirst-Ashman, 2006). Toplum kalkınmasında hedef grubun güçlü ve zayıf yönleri belirlenmekte, sorunlara ilişkin stratejiler geliştirilmekte, yerel liderler desteklenmekte ve topluluk içerisindeki güç ilişkileri yeniden şekillendirilmektedir (Dominelli, 2012). Toplumsal aksiyonda ise kısa vadede büyük neticeler alınması hedeflenmektedir. Hiç şüphesiz sosyal çevredeki değişimler toplumun üyelerinden alınacak destekle gerçekleştirilebilmektedir (Kongar, 1972).

Savunuculuk faaliyetlerinin yürütülmesi çeşitli durumlarda daha fazla önem kazanmaktadır. Müracaatçılar sunulan hizmetlerden mahrum bırakıldığında; hizmetler veya politikalar ötekileştirici ya da ayrıştırıcı olduğunda (Karataş ve Barut, 2021); bireyler mevzuat yapım sürecine dâhil olmadığında veya mevzuattaki boşluklar uygulamada güçlükler yarattığında; politikalar müracaatçı grubunun yaşantısını olumsuz etkilediğinde; hizmet veya kaynaklara erişimde güçlükler yaşandığında ve müracaatçıların temel hak ve hürriyetleri ihlal edildiğinde savunuculuk faaliyetleri hayati bir konuma yerleşmektedir (Hepworth ve diğ., 2009).

Savunuculuk karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Belirli bir kişi, aile veya topluluk tarafından maruz kalınan adil olmayan uygulamalar toplumun bütününe ilgilendiren sosyal ve ekonomik yapıya ilişkin bir anlayış geliştirilmesini gerektirmektedir. Ekonomik ve sosyal adalet, temel hak ve hürriyetler, politikalar ve çevre boyutlarıyla olan ilişkisi savunuculuğu toplumla çalışmanın önemli bir bileşeni haline getirmektedir (Tice, Long, & Cox, 2019). Savunuculuk faaliyetlerini yürüten sosyal hizmet uzmanları çoğu zaman “öncü”, “savunucu”, “destekçi”, “danışman” veya “reformcu” gibi kavramlarla anılmaktadır (Sosin & Caulum, 1983). Etkili savunuculuk için müracaatçının güçlendirilmesi, eylemlerin tutarlı ve istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi, tek bir yönetime bağlı kalınmaması, farkındalık yaratılması ve kararlılığın sürdürülmesi gerekmektedir (Higham, 2006:98-99).

Savunuculuk rolünün tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için lobicilik faaliyetlerinin yürütülmesi, adaletsizliğe, kısıtlı hizmetlere veya kötü uygulamalara karşı koyulması, müracaatçının haklarını savunabilmesi için danışmanlık verilmesi ve fikirlerin özgürce ifade edilebilmesi için müracaatçıların güçlendirilmesi son derece önemlidir (HCPC, 2002). Baskıya maruz kalan grupların güçlendirilebilmesi için sosyal hizmet uzmanının savunucu rolüne gereksinim duyulmaktadır. Böylece baskının ardındaki dinamikler konusunda müracaatçılar aydınlatılmaktadır (Moreau, 1990).

Savunuculukla ilişkili olarak sosyal hizmet uzmanlarının destekleyici, sözcü ve yazar rolleri bulunmaktadır. Daha eşitlikçi, adil, katılımcı, çevreyi koruyucu, insani gelişimi ve sosyal sermayeyi artırıcı bir değişim için müracaatçıların seslerinin duyurulmasını

sağlamak sosyal hizmetin savunuculuk rolünün bir gereğidir. Olumlu değişim yaratacak fikirleri ve eylemleri teşvik edici etkinliklerde yer almak destekleyici; bir proje veya program hakkında beyanatlar vermek sözcü; sosyal, ekonomik ve çevresel adaleti destekleyici yazılar kaleme almak, konuşmalar ve sunumlar yapmak yazar rolüne işaret etmektedir (Gamble & Weil, 2010). Bu roller nihai olarak müracaatçıların iyilik halinin artırılmasını amaçlamaktadır (Attepe Özden, Pak, & İçağasıoğlu Çoban, 2017).

Toplumla çalışma, bireylerin, grupların ya da kurumların birbirleriyle olan etkileşim kalıplarını arzulan şekilde değiştirmeyi ilke edinmektedir. Toplumla çalışma, toplum organizasyonu ve gelişimi, toplumsal planlama, toplumsal aksiyon ve toplumsal yönetim becerileriyle ilişkilidir. Toplum organizasyonu, toplumun bir bölümünün ortak menfaatleri için toplumsal ilişkilerin geliştirilmesini, büyük yapıların topluma dayatmalarıyla mücadeleyi ve sosyal adaleti ilke edinmektedir. Toplumsal planlama ve toplumsal aksiyon toplum organizasyonunun bileşenleri konumunda olup nihai olarak toplumsal gelişimi, toplumun üyelerinin hizmetlere ve kaynaklara erişimini ve kaynakların yeniden dağıtımını esas almaktadır. Toplumun üyelerinin kendisi için ve yine kendileri tarafından planlar geliştirmesi ve bu planlara bağlı hareket etmesi toplumsal planlama olarak ifade edilmektedir. Toplum gelişimi ise topluma yeni olanaklar sağlanması, toplumun daha iyi bir noktaya ulaşması için çabalar harcanmasını ifade etmektedir (Hardcastle ve diğ., 2004; Brueggemann, 2006).

Güçlenme, müracaatçının toplumun sahip olduğu kaynak ve hizmetlere erişebilmesini gerekli kılmaktadır. İçerisinde yaşanan toplum, doğrudan veya dolaylı olarak müracaatçının davranışlarını sınırlandırabilmekte, müracaatçının güçlenmesini engelleyebilmektedir. Bir diğer yönden düşünüldüğünde müracaatçının kendisi de toplum refahını etkilemektedir. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında savunuculuğu toplumla çalışmadan bağımsız olarak ele almak mümkün görünmemektedir. Toplumla çalışmanın alt boyutları arasında yönetim, örgütlenme, araştırma ve savunuculuk yer almaktadır (Hill, Ferguson, & Erickson, 2010). Bu doğrultuda savunuculuğun toplumla çalışmanın önemli bir bileşeni olduğundan söz edilebilir. Bu doğrultuda bir sonraki bölümde savunuculuk, toplumla çalışma bağlamında incelenecektir.

2. Toplumla Çalışmanın Bileşeni: Savunuculuk

Savunuculuk kavramı üzerinde uzlaşılan standart bir tanım bulunmamaktadır. Literatürde savunuculuğun yaygın bir şekilde mücadele, güçlendirme ve sosyal adalet kavramlarıyla birlikte kullanıldığına rastlanmaktadır (Boylan & Dalrymple, 2011). Bireylerin iyilik halinin yükseltilmesi ve sosyal adaletin sağlanması için ötekileştirilen grupların karar alma süreçlerine dâhil edilmesi ve politikalar aracılığıyla güç ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi savunuculuk olarak tanımlanmaktadır (Higham, 2006). Bir başka tanıma göre savunuculuk, hareketsiz kalınması halinde müracaatçının gereksinimlerinin karşılanmayacağı koşullar altında sesin yükseltilerek harekete geçilmesidir. Savunuculuk, ortak sorunlara sahip bireylerle birlikte gerçekleştirilmektedir (Nelson, 2000).

Birey, grup, aile ve toplumların kaynaklara veya hizmetlere erişimini olumsuz yönde etkileyen programların ve politikaların değiştirilmesini desteklemek savunuculuğun

amaçları arasında yer almaktadır (Sheafor & Horejsi, 2005: 57). Savunuculuk, birey tarafından kendisi için gerçekleştirilebileceği gibi savunucu tarafından başkaları için de gerçekleştirilebilir. Değişimi sağlayabilmek adına profesyonellerin hareket edeceği düzlemin bir sınırı bulunmamaktadır. En nihayetinde esas amaç farklı koşullar altında değişimi gerçekleştirebilmektir (Hill, Ferguson, & Erickson, 2010). Sosyal hizmet uygulamasında olduğu gibi savunuculuk da çeşitli düzeylerde gerçekleştirilmektedir. Bu düzeyleri öz savunuculuk, birey savunuculuğu, grup savunuculuğu, toplum savunuculuğu, politika savunuculuğu ve sistem değişikliği için savunuculuk oluşturmaktadır.

Öz savunuculuk, savunuculuğun bizzat müracaatçılar tarafından müracaatçılar için yürütülmesidir. Sosyal hizmet uzmanları başkaları adına savunuculuk yürütebileceği gibi kendisi için de bu etkinliklerde yer alabilir. Fikir ayrılığı yaşanan bir konuda sosyal hizmet örgütü yöneticisinin ikna edilmesi öz savunuculuğa örnek gösterilebilir. Birey savunuculuğu, bireyle sosyal hizmet uygulamasıyla benzerlik göstermektedir. Birey savunuculuğu müracaatçı için değil müracaatçıyla birlikte yürütülmektedir. Müracaatçıya bakım hizmetleri için gereken koşulları sağladığının açıklanması birey savunuculuğuna örnek gösterilebilir. Grup savunuculuğu, müracaatçı grubu adına taleplerin ilgili mercilere iletilmesi olarak açıklanabilir. Grup savunuculuğunda, savunucunun grubun dışında bir konumda yer alması gerekmektedir. Örneğin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin bir araya gelerek bakım hizmetlerine yönelik talepte bulunması grup savunuculuğu kapsamında yer almamaktadır. Çünkü bu örnek savunucunun aynı zamanda grubun üyesi olması nedeniyle öz savunuculuk kapsamında değerlendirilmektedir. Toplum savunuculuğu, gereksinim duyulan hizmetlerin ilgili kamu kurum veya kuruluşlarından talep edilmesidir. Kaynaklara erişimin veya şeffaflığın talep edilmesi ile toplumsal katılımı sağlamaya yönelik girişimler toplum savunuculuğu çerçevesinde değerlendirilebilir. Örneğin güvenlik endişeleri nedeniyle gereksinim duyulan kolluk hizmetlerinin mülki makamlardan talep edilmesi toplum savunuculuğuna örnek gösterilebilir. Politika savunuculuğu, sosyal devlet olmanın gereğinin yerine getirilmesi için siyasi yapıların, sosyal politikaların veya mevzuatın değişimine yönelik çağrıda bulunulmasıdır. Bir panelde sosyal hizmet uzmanının gereksinim duyulan sosyal hizmet modelini açıklayarak değişim talebini dile getirmesi politika savunuculuğuna örnek verilebilir. Sistem değişikliği için savunuculuk, sosyal sorunların nedenlerini veya sonuçlarını oluşturan sistemlerin (kapitalizm, küreselleşme vb.) değişiminin desteklenmesini ifade etmektedir. Örneğin eğitimi yarıda bırakma oranını düşürmek için harekete geçmek ve eğitim sisteminde değişikliği talep etmek sistem değişikliği için savunuculuğa örnek gösterilebilir (Hardcastle, Powers, & Wenocur, 2004).

Toplumla çalışma bağlamında savunuculuğu “kürtaj” konusu üzerinden ele alalım. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de kürtaja ilişkin tartışmalar sürmektedir. Ülkeler kürtaja yönelik birbirinden farklı politikalar izlemektedir. Politikaların önündeki engeller, hizmete erişimde yaşanan güçlükler ve kontrolsüz klinikler bu tartışmaların konusunu oluşturmayı sürdürmektedir. Aile planlaması hizmetleri sunan, halk sağlığını destekleyen kuruluşlar, kürtaj oranlarının düşük düzeyde olmasında önemli pay

sahibidir. Yine çeşitli kuruluşlar kürtajın yasaklanmasını önleyici faaliyetler yürütmektedir. Bu ve benzeri kuruluşların mevcut etkinliklerinin sosyal hizmet uzmanları tarafından desteklenmesi yukarıda açıklandığı gibi savunuculuğun kapsamı içerisinde yer almaktadır (Ely, Polmanteer, & Kotting, 2018). Toplumla çalışma bağlamında savunuculuk uzun soluklu çabaları gerekli kılmaktadır. Bir sonraki bölümde savunuculuk sürecinin aşamaları ele alınacaktır.

3. Savunuculuğun Aşamaları

Sosyal hizmette savunuculuk çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Bliss (2015) savunuculuğu, nedenler, kazanımlar, hedef kitle, strateji ve son değerlendirme olmak üzere toplam beş aşamada ele almaktadır. Nedenler aşamasında sosyal sorunun tetikleyicileri belirlenmekte, sorunun ardındaki nedenlerin sınırları netleştirilmektedir. Kazanımlar aşamasında kısa, orta ve uzun vadeli beklentiler belirlenmekte, kazanımların bireylerde tutum veya davranış değişimlerine yol açıp açmayacağı değerlendirilmektedir. Hedef kitle aşamasında arzulanan değişime yönelik hedef kitlenin düşünceleri, değişimin hedef kitleye kazandıracakları ve kaybettirecekleri ortaya koyulmaktadır. Strateji aşaması, kazanımların elde edilmesi için mücadele edilecek uzun soluklu süreçte taktiklerin birbirinden bağımsız ve birlikte kullanımını ifade etmektedir. Son değerlendirme aşamasında savunuculuğun ne denli etkin yürütüldüğü tartışılarak geri bildirimlerde bulunulmakta, sürecin artıları ve eksileri masaya yatırılmaktadır. Hepworth ve diğerleri (2009) ise savunuculuğu yedi aşamada ele almaktadır. Bu aşamalar, problemin analizi; bilgi toplama, değişim için analiz; değişimi destekleyen ve değişime engel olan güçleri değerlendirme; müracaatçıların bakış açılarını-hedefi belirleme; taktik-stratejiler belirleme; eylem planı hazırlama ve geri bildirim olarak sıralanmaktadır.

Savunuculuk rolü, müracaatçının yanı sıra müracaatçı grubu için de gerçekleştirilebilmektedir. Müracaatçı grubunun savunuculuğunda grubun belirli hizmetlere erişebilmesi ve haklardan mahrum kalmaması için güçlüklerin ve engellerin ortadan kaldırılması, mevzuatın ve politikaların değiştirilmesi amaçlanmaktadır (Sheafor & Horejsi, 2005:57-58). Bir sonraki bölümde sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk faaliyetleri esnasında izleyebilecekleri stratejilere yer verilecektir.

4. Savunuculuk Stratejileri

Savunuculuk, sosyal hizmetin tarihsel serüveninde son derece önemli bir yere sahiptir. Bu köklü geçmişe karşın etkili savunuculuk stratejilerine yönelik literatür son derece sınırlıdır. Sosyal hizmet uzmanları çoğu zaman savunuculuk faaliyetlerini net bir çerçeveye sahip olmadan yürütmektedir (Sosin & Caulum, 1983). Çocuk alanında görev alan sosyal hizmet uzmanları için savunuculuk, çocuğun birey ve eşit bir yurttaş olarak hakları olduğunun farkına varılmasının sağlanması, çocuk haklarına yönelik politikaların desteklenmesidir. Çocuğun karşılaştığı sosyal engelleri sahip olduğu hakların bilinci içerisinde aşması savunuculuğun kazanımları olarak belirlenebilir (Boylan & Dalrymple, 2011). Yaşlılık alanında görev alan sosyal hizmet uzmanı için savunuculuk, müracaatçının mevcut sosyal ağları üzerinden hareket edilmesi, müracaatçının sesinin duyulduğundan emin olunması, müracaatçının kendi kaderini tayin hakkına sahip

olduğunun ve kendi savunuculuğunu tek başına yürütebileceğinin farkına varmasının sağlanmasıdır (Butler & Webster, 2004). Toplumla çalışma esnasında yürütülen savunuculuk faaliyetinde bir yandan topluluk üyelerinin bilgisi ve onayı çerçevesinde hareket edilmesi bir yandan da sahip olunan gücün ve fırsatların farkında olunması gerekmektedir (Twelvetrees, 2002:82-84). Hedef grup odağında izlenebilecek savunuculuk stratejilerine Tablo-1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Savunuculuk Stratejileri

	Birey	Ötekileştirilmiş Grup	Toplum
Araçsal Sistemleri hesap verebilir kılma	Lobicilik Hesap verebilirliği sağlama Hizmetler arası koordinasyon	Mektup yazma Gösteri Marş Program geliştirme	Kampanyalar yürütme Kurumlarla çalışma
Eğitimsel Bireyleri, aileleri, iş arkadaşlarını ve toplumun eğitimi	Haklar, seçenekler ve sistem hakkında eğitim Gereksinimler, haklar ve damgalama konusunda eğitim	Komite çalışması Yoksulluk-karşıtı gruplar Okul sistemi Multidisipliner takımlar Halk eğitimi girişimleri	Halk sağlığına ilişkin farkındalık Stratejiler geliştirme
Pratiksel Harekete geçme	Form doldurmaya yardım etme Müracaatlara ve görüşmelere refakat etme	Yiyecek bankası için gönüllülük HIV ağı Kriz hattı için gönüllü olma	Politika yapımı

Kaynak: McLaughlin, A. M. (2009). Clinical Social Workers: Advocates for Social Justice. *Advances in Social Work, 10* (1), 51-68.

Savunuculuk faaliyetleri önemli kazanımlar elde edilmesini hedeflemektedir. Öte yandan savunuculuğun çeşitli riskleri de içerisinde barındırdığına değinmekte yarar bulunmaktadır. Toplumun üyelerinin savunucuya bağımlı hale gelmesi bu risklerden biridir. Bu nedenle toplumla çalışmada esas olan topluluğun kendi haklarını savunabilmesine yardımcı olmaktır. Bir başka risk ise sosyal hizmet uzmanının topluluk ile hedef kurum arasında yani arafta kalmasıdır. Örneğin sosyal hizmet uzmanları kendilerini toplumun üyelerini ikna etmeye çalışırken bulabilir. Yine bir başka risk sosyal hizmet uzmanının savunuculuk sırasında karamsarlığa düşmesi ve değişimin imkânsızlığına kendisini inandırmasıdır (Twelvetrees, 2002:82-84). Günümüzde internet, savunuculuk stratejilerinin vazgeçilmez bir unsuru halini almıştır. Bir sonraki başlıkta çevrim içi savunuculuk konusu incelenecektir.

5. Çevrim içi Savunuculuk

İnternetin ortaya çıktığı ilk dönemlerde tek yönlü bilgi paylaşımı Web 1.0 olarak adlandırılmıştır. İlerleyen süreçte sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber bilginin karşılıklı olarak paylaşımının sağlandığı dönem Web 2.0 olarak isimlendirilmiştir. Bu döneme gelmesinde blog, podcast, wiki, video paylaşımı ve sosyal medya platformları etkili olmuştur. Sosyal medya, savunuculuk kuruluşlarının etkinliklerine güç katmaktadır. Savunuculuk kuruluşları, çevrim içi savunuculuk etkinliklerini en sık Facebook, Twittter ve Youtube platformları üzerinden gerçekleştirmektedir. Sosyal medya vasıtasıyla ilk aşamada bireylere ulaşılmakta,

ardından ulaşılan bireyler elde tutulmaya çalışılmakta ve son aşamada bireyler harekete geçirilmektedir.

Bir araştırmada çevrim içi savunuculuk yöntemleri, atılan tweetler incelenerek sınıflandırılmış, çevrim içi savunuculuk yöntemleri arasında ön sıralarda toplumun eēitimi, lobicilik, etkinlik organizasyonu, araştırma ve yargı savunuculuēun yer aldđđı bulunmuştur (Guo & Saxton, 2014). Savunuculuk gruplarının internet kullanımlarını inceleyen bir başka araştırmada karar vericilerle iletişime geçilmesinin, kredi kartı veya çevrim içi ödeme yöntemleriyle baēıřlar toplanmasının, bilginin yayılmasının, toplumsal farkındalık oluşturulmasının ve kitlelerin harekete geçirilmesinin internetle kolaylařtıēđı bulunmuştur (Edwards & Hofer, 2010). Elbette evrim içi savunuculuēun çeşitli riskleri de bulunmaktadır. aēımızın en önemli sorunları arasında yer alan infodeminin, çevrim içi savunuculuk etkinliklerine zarar verebilmesi de mümkündür. Bu nedenle internet ortamında yer alan bilginin doēruluēunun teyit edilmesi gereklidir. Öte yandan düşük internet okuryazarlıēına sahip veya sosyo-ekonomik koşulları nedeniyle bilgisayar sahibi olmayan bireyler çevrim içi savunuculuk faaliyetlerinin dışında kalabilir. Kişisel bilgilere veya mahremiyet ilkesine yönelik riskler de çevrim içi savunuculuēun zayıf yönleri arasında sayılmaktadır (Moon & Deweaver, 2005).

6. Savunuculuk ve Sosyal Hizmet Eēitimi

Sosyal hizmetin deēerlerinin tam anlamıyla hayata geçirilmesi adına savunuculuk, sosyal hizmet müdahalesinin önemli bir bileşeni konumundadır. Buna karşın sosyal hizmet eēitiminde savunuculuēun hak ettiēđi deēeri grdēđn söylemek olanaklı görünmemektedir (McLaughlin, 2009; Boylan & Dalrymple, 2011). Sosyal hizmet eēitiminde, savunuculuēun sosyal hizmet ērencilerine etkin şekilde ēretimi noktasında çeşitli stratejiler bulunmaktadır.

Yasa yapıcıları derse davet etmek, belirli bir sosyal sorun hakkında ērencilerin politika yapıcılara mektup yazmasını saēlamak, bir sosyal sorun hakkında gazetede köşe yazısı yazdırmak, yapım aşamasındaki yasaya ilişkin blog sitesi kurarak kamuoyu oluşturmak ve önemli günler için programlar hazırlamak sosyal hizmet eēitiminde izlenebilecek stratejiler arasında sayılabilir (DeRigne, Rosenwald, & Naranjo, 2014). Bunun yanında sosyal hizmet eēitimi çerçevesinde savunuculuk günleri düzenlenerek ērencilerin savunuculuk için gerekli becerileri kazanmaları saēlanmalı, savunuculuēun uzun bir süreç olduēu ērencilere aktarılmalıdır. Bir başka önemli nokta sosyal hizmet uzmanlarının yasa yapıcıları etkileyerek önemli deēiřimlerin mimarı olabileceklerine yönelik farkındalık kazandırılmasıdır. Deēiřime yönelik inanç, savunuculuk günlerinin ana teması olarak belirlenmelidir (Beimers, 2016). Savunuculuk sırasında zorlu görüşmelere baēlı olarak tedirgin olunması veya kontrolsüz tepkiler verilmesi mümkündür. Savunuculuk eēitiminde, bireyin deēerini savunmak adına gerekli becerilerin sosyal hizmet ērencilerine kazandırılması hedeflenmektedir. Sosyal hizmet ērencileri savunuculuk eēitimi sırasında rastgele çekmiş oldukları kartta yazılı senaryolar çerçevesinde zorlu görüşmeler gerçekleştirebilir (Oliver ve diē., 2017). Savunuculuk faaliyetlerinde çeşitli gklklerle karşılaşılabilmektedir. Bir sonraki bölümde bu zorluklara deēinilecektir.

7. Savunuculukta Karşılaşılan Güçlükler

Savunuculuk rolü yerine getirilirken çeşitli güçlükler yaşanabilmektedir. Yapılan bir araştırmada sosyal hizmet uzmanlarından ön-değerlendirme, danışmanlık, kaynaklarla buluşturma, savunuculuk ve başvuru süreçlerine ayırdıkları süreyi sıralamaları istenmiştir. Yaklaşık her dört sosyal hizmet uzmanından üçü savunuculuğu sonuncu veya sondan birinci sırada yer aldığını ifade etmiştir (Nelson, 2000). Söz konusu bulgu, savunuculuk rolünün hayata geçirilmesinde güçlükler yaşandığına işaret etmektedir.

İnsani hizmet örgütlerinin yapısındaki değişimler, kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı olarak görev yapma, bürokrasi, (Boylan & Dalrymple, 2011), ağır iş yükü, gösterilen çabanın karşılığını alamama, görev yapılan kuruluştaki savunuculuk rolüne uygun atmosferin bulunmaması ve olumsuz yönetici tutumu savunuculuk rolünün yerine getirilmesinin önündeki engeller arasında sayılmaktadır (Nelson, 2000). Son dönemlerde müracaatçıların farklılaşan gereksinimlerine yönelik çok sayıda bağımsız savunuculuk kuruluşu ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşlar, müracaatçıların gereksinim duydukları desteği alması ve kaynaklara erişimleri noktasında önemli roller üstlenmektedir. Buna karşın alanda sayıca fazla, birbirinden bağımsız, eşgüdümünden uzak organizasyonların bulunması ve bu yapıların savunuculuk algılarının birbirinden farklılaşması sosyal hizmet müdahalesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Boylan & Dalrymple, 2011). Bir sonraki bölümde savunuculuk sürecinin aşamaları, malul sayılmayan gaziler vakası özelinde incelenecektir.

8. Toplumla Çalışma Bağlamında Savunuculuk Örneği: Malul Sayılmayan Gaziler

Bu bölümde toplumla çalışma bağlamında malul sayılmayan gazilerle yürütülen savunuculuk faaliyeti incelenecektir. Belirtmek gerekir ki söz konusu savunuculuk faaliyeti bu çalışmanın yazarı koordinesinde yürütülmüştür. Terörle mücadele sırasında yaralanan, halen vücudunda mermi ya da şarapnel parçaları taşıyan ancak mevzuattaki boşluk nedeniyle “malul gazi” olarak kabul edilmeyen bireyler malul sayılmayan gazi olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler, sosyal hak ve yardımlardan yararlanamamaktadır. Türkiye’de yaralanan ancak maluliyet oranı %40’ın altında olduğu gerekçesiyle malul gazi olarak kabul edilmeyen yaklaşık 20.000 bireyin olduğu değerlendirilmektedir. Malul sayılmayan gaziler vakasını Bliss (2015)’in savunuculuğun aşamalarına yönelik kavramsallaştırması çerçevesinde irdeleyelim. Bu aşamalar nedenler, kazanımlar, hedef kitle, strateji ve son değerlendirmedir.

Nedenler: Anayasası’nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin sosyal devlet olduğu, 61. maddesinde devletin harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malül ve gazileri koruyacağı, toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlayacağı düzenlenmektedir. Malul sayılmayan gaziler, Türkiye’nin önemli bir sosyal sorunu olan terörle mücadele ederken yaralanmış olmasına rağmen sosyal güvenlik şemsiyesinden yararlanamamaktadır. Mevzuattaki boşluk nedeniyle temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilmesi, savunuculuk faaliyetinin nedenini oluşturmaktadır.

Kazanımlar: Terörle mücadele sırasında yaralanan ancak malul gazi olarak kabul edilmeyen bireylere hukuki olarak “gazilik” unvanı verilmesi ve “şeref aylığı”

bağlanması savunuculuk faaliyetinin kazanımlarıdır.

Hedef Kitle: Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü mensubu iken terörle mücadelede yaralanan ancak malul gazi olarak kabul edilmeyen bireyler hedef kitle içerisinde yer almaktadır. Öte yandan toplumun bilgilendirilmesi ve farkındalık yaratılması amaçlandığı için toplumun tüm üyeleri hedef kitle olarak tanımlanabilir. Hedef kitle, savunuculuk faaliyetini etkin bir şekilde desteklemektedir.

Strateji: Yukarıda yer verilen olumsuz yaşam deneyimine sahip bireyler “Terörle Mücadele Sırasında Yaralanıp Gazi Sayılmayanlar Derneği (TMSY)” ve “Malul Sayılmayan Gaziler Derneği (MSGD)” çatıları altında birleşmiştir. Malul sayılmayan gazilerin sosyo-demografik bilgilerini, maluliyet durumlarını, sorunlarını ve beklentilerini ortaya koymak adına bu çalışmanın yazarı tarafından 1408 malul sayılmayan gazinin katılımıyla sosyal hizmet araştırması yapılmış, araştırmada yaklaşık her iki katılımcıdan birinin mermi, her dört katılımcıdan birinin mayın/el yapımı patlayıcı, her beş katılımcıdan birinin ise el bombası saldırısı sonucu yaralandığı bulunmuştur. Bunun yanında yaklaşık her beş katılımcıdan ikisinin vücudunda şarapnel parçaları, yaklaşık her dokuz katılımcıdan birinin ise vücudunda mermi taşıdığı bulunmuştur. Her beş gaziden ikisi psikiyatrik rahatsızlık tanısı aldığını, her beş gaziden dördü ise yaralanmaya bağlı sağlık sorunlarının halen devam ettiğini ifade etmiştir. Bu araştırma sonuçları, çok sayıda medya organı tarafından kamuoyuna servis edilmiştir. 10 Eylül 2020 tarihinde ilgili sosyal hizmet araştırması sonuçlarının Star TV Ana Haber Bülteninde gösterimi sırasında Devlet Bahçeli, Nazlı Çelik’in sunduğu haber bülteninde yayına bağlanarak mağduriyetin giderilmesi adına Meclis’te gerekli çalışmalar yapacakları taahhüdünde bulunmuştur. Mevzuattaki boşluğun ve yarattığı mağduriyetin giderilmesi için 08 Nisan 2021 tarihinde Kanun Teklifi (TBMM, 2021) verilmiştir. Kanun Teklifi’nin verilmesinin ardından “Gazi Olamayanlar” isimli belgesel Youtube sosyal medya platformu (çevrim içi savunuculuk) üzerinde yayınlanmıştır. Belgesel yayınlandığı ilk bir aylık sürede yaklaşık 185.000 defa izlenmiştir.

Son Değerlendirme: Araştırma sonuçlarının malul sayılmayan gaziler alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin girişimleriyle medya kuruluşlarının temsilcileriyle paylaşılması ve ardından ana haber bültenlerinde yayınlanması, politika yapımcılarla bağlantılar kurulmasını sağlamıştır. Kanun Teklifi bu girişimlerin meyvesi olarak okunabilir. Bu satırların kaleme alındığı tarih itibarıyla Kanun Teklifi halen yasalaşmadığı için toplumla çalışma bağlamında yürütülen savunuculuk faaliyetinin nihai başarıya ulaştığından söz edebilmek olanaklı görünmemektedir. Bu vaka, savunuculuğun uzun soluklu bir süreç olduğunu okuyucuya yeniden hatırlatmaktadır. Bunun yanında çevrim içi savunuculuk faaliyeti çerçevesinde değerlendirilebilecek belgesel, toplumun bilgilendirilmesine ve toplumsal farkındalık yaratılmasına katkı sağlamıştır.

9. Sonuç

Savunuculuk, müracaatçı gruplarının kaynaklara veya hizmetlere erişimini olumsuz yönde etkileyen programların ve politikaların değiştirilmesini, temel hak ve hürriyetlerin

ihlalini önlemeyi hedeflemektedir. Toplumla çalışma bağlamında yürütülen savunuculuk faaliyetleri sosyal hizmetin değerleri zemininde gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada toplumla çalışmanın sınırlarının belirsizliğine değinilirken toplumla çalışmayı oluşturan modellerin savunuculukla ilişkisi irdelenmiştir. Savunuculuk faaliyetleri çeşitli düzeylerde yürütülmektedir. Toplumla çalışma bağlamında yürütülen savunuculuk faaliyetlerinde toplum, politika veya sistem değişikliği savunuculuğu türlerinden biri veya aynı anda birkaçı tercih edilebilir. Uzun soluklu bir süreci ifade eden savunuculuk, çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Büyük gayretler içeren süreçler yönetilirken savunuculuk faaliyetinin gerekçeleri temellendirilmeli, başarıya ulaşılması halinde elde edilecek kazanımlar belirlenmeli, savunuculuğun hedefinde yer alacak nüfus grubu tanımlanmalı, savunuculuk için stratejiler geliştirilmeli ve faaliyetlerin etkinliği dinamik bir şekilde değerlendirilmelidir. Savunuculuk stratejileri, kamu kurum ve kuruluşlarıyla çalışmadan kampanyalar yürütmeye, toplumsal farkındalık oluşturmadan politika yapım sürecine dâhil olmaya kadar geniş bir alana uzanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının hedef nüfus grubunun desteğini tam anlamıyla alamaması veya karmaşık süreçler nedeniyle başarıya ulaşılması noktasında karamsarlığa düşülmesi savunuculuk sürecinin riskleri arasındadır.

İnternet teknolojileri alanındaki köklü gelişmeler savunuculuk faaliyetlerinin çevrim içi olarak yürütülebilmesine imkân tanımıştır. Sosyal medya platformları, politika yapıcılara ulaşılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve toplumsal farkındalık oluşturulması noktasında önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Buna karşın infodeminin savunuculuk faaliyetlerine vereceği olası zararlar sosyal hizmet uzmanları tarafından göz ardı edilmemelidir. Uygulamaya dayalı etkinliklerle ve çeşitli eğitim modelleriyle sosyal hizmet öğrencilerinin savunuculuk kaslarının geliştirilebilmesi mümkündür. Zorlu görüşme becerileri kazandırılmasına yönelik simülasyonlar düzenlenmesi, görüşmeler esnasında öğrencilere geri bildirimler verilmesi ve bağlantı kurmak adına politika yapıcılar için raporlar hazırlanması sosyal hizmet eğitiminde yer alabilecek etkinlikler arasında sayılabilir. Sosyal hizmet uzmanları savunuculuk rollerini yerine getirirken çeşitli güçlüklerle karşılaşabilmektedir. Ağır iş yükü, yöneticilerin veya iş birliği yapılan diğer profesyonellerin savunuculuk faaliyetlerine yönelik olumsuz tutumu, bürokratik engeller ve mensubu olunan kurumun atmosferi savunuculuğun önünde engel teşkil edebilmektedir.

Bu satırların kaleme alındığı dönemde devam eden COVID-19 salgını; yoksulluk, işsizlik, yangınlar, savaşlar, terör saldırıları, çevresel felaketler ve daha birçok küresel boyutlu sosyal sorun etkilerini en çok da kırılgan gruplar üzerinde göstermektedir. Pandemi döneminde hayata geçirilen sınırlamalar ve beraberinde getirdiği sorunlar kırılgan grupların olumsuz yaşam deneyimlerini daha da derinleştirmektedir. Toplum düzeyinde yürütülecek savunuculuk faaliyetleriyle kırılgan grupların seslerinin “yoğun gürültü” ortamında duyurulmasına, insan haklarını önceleyen mevzuat ve politika değişikliklerine, insan haklarının tam anlamıyla hayata geçirilmesine ve bu alanda toplumsal farkındalık oluşturulmasına gereksinim duyulmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının toplum düzeyinde yürütecekleri savunuculuk faaliyetleriyle toplumsal

refahın sağlanması noktasında dün olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de önemli sorumluluklar üstlenmeyi sürdürecekleri değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Attepe Özden, S., Pak, M. D., & İçağasıoğlu Çoban, A. (2017). Sosyal Hizmette İyilik Hali Kavramı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 87-104.
- Bateman, N. (1992). *Advocacy Skills for Health and Social Care Professionals*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Beimers, D. (2016). Legislative Advocacy Days: Building Political Self-Efficacy in Social Work Students. *Journal of Policy Practice*, 15(4), 269-288.
- Bishop, S. J., Dodgen, J., & Dodgen, D. (2013). Advocating for Children, Youth, and Families. A. M. Culp içinde, *Child and Family Advocacy: Bridging the Gaps Between Research, Practice, and Policy* (s. 11-19). Orlando: Springer.
- Bliss, D. L. (2015). Using the Social Work Advocacy Practice Model to Find Our Voices in Service of Advocacy. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 39(1), 57-68.
- Boylan, J., & Dalrymple, J. (2011). *Advocacy, Social Justice and Children's Rights*. Practice, 23(1), 19-30.
- Brueggemann, W. G. (2006). *The Practice of Macro Social Work* (3rd Edition b.). Brooks/Cole: Thomson.
- Butler, S. S., & Webster, N. M. (2004). Advocacy Techniques with Older Adults in Rural Environments. *Journal of Gerontological Social Work*, 41(1-2), 59-74.
- Dalrymple, J., & Boylan, J. (2013). *Effective Advocacy In Social Work*: Sage.
- DeRigne, L., Rosenwald, M., & Naranjo, F. A. (2014). Legislative Advocacy and Social Work Education: Models and New Strategies. *Journal of Policy Practice*, 13(4), 316-327.
- Dominelli, L. (2012). *Green Social Work: From Environmental Crises to Environmental Justice: Polity*.
- Edwards, H. R., & Hoefler, R. (2010). Are Social Work Advocacy Groups Using Web 2.0? *Journal of Policy Practice*, 9(3-4), 220-239.
- Ely, G. E., Polmanteer, R. S., & Kotting, J. (2018). A Trauma-Informed Social Work Framework For The Abortion Seeking Experience. *Social Work in Mental Health*, 16(2), 172-200.
- Gamble, D., & Weil, M. (2010). *Community Practice Skills: Local to Global Perspectives*. New York: Columbia University Press.
- Guo, C., & Saxton, G. D. (2014). Tweeting Social Change: How Social Media Are Changing Nonprofit Advocacy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(1), 57-79.
- Hardcastle, D. A., Powers, P. R., & Wenocur, S. (2004). *Community Practice: Theories and Skills for Social Workers* (2nd Edition b.). Oxford: Oxford University Press.
- HCPC. (2002). *The National Occupational Standards for Social Work*. Leeds: TopssEngland.
- Hepworth, D. H., Roone, R. H., Rooney, G. D., Strom-Gottfried, K., & Larsen, J. (2009). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills* (8th Edition b.). Brooks/Cole: Cengage Learning.
- Higham, P. (2006). *Social Work Introducing Professional Practice*. London: SAGE Publications.

- Hill, K. M., Ferguson, S. M., & Erickson, C. (2010). Sustaining and Strengthening a Macro Identity: The Association of Macro Practice Social Work. *Journal of Community Practice*, 18(4), 513-527.
- Karataş, M., & Barut, B. (2021). Sosyal Hizmet Perspektifinden Göç ve Savunmasız Gruplar: IOM Raporları Üzerine Bir Araştırma. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 86-109.
- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları
- McLaughlin, A. M. (2009). Clinical Social Workers: Advocates for Social Justice. *Advances in Social Work*, 10(1), 51-68.
- Moon, S. S., & Deweaver, K. L. (2005). Electronic Advocacy and Social Welfare Policy. *Journal of Teaching in Social Work*, 25(1-2), 57-68.
- Moreau, M. J. (1990). Empowerment Through Advocacy and Consciousness-Raising: Implications Of A Structural Approach To Social Work. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 17, 53.
- Nelson, M. (2000). A View of Social Work Advocacy in Hospitals in Eastern Ontario. *Social Work in Health Care*, 29(4), 69-92.
- Oliver, C., Jones, E., Rayner, A., Penner, J., & Jamieson, A. (2017). Teaching social work students to speak up. *Social Work Education*, 36(6), 702-714.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. R. (2005). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice: 7th Edition*. Boston: Pearson Education.
- Sosin, M., & Caulum, S. (1983). Advocacy: A conceptualization for social work practice. *Social work*, 28(1), 12-17.
- TBMM. (2021). İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanunda ve 6/2/2018 Tarihli ve 7082 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanu. Ankara: TBMM. Kasım 2021 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/292405> adresinden alındı
- Tice, C. J., Long, D. D., & Cox, L. E. (2019). *Macro Social Work Practice: Advocacy in Action*: SAGE Publications.
- Twelvetrees, A. (2002). *Community Work (3rd Edition b.)*. Basingstoke: Palgrave.
- Zastrow, C., & Kirst-Ashman, K. (2006). *Understanding Human Behavior and the Social Environment*: Cengage Learning.
- Zastrow, C. (2009). *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*: Cengage Learning.